

DE BIBLIOTHEEK DER
KARTUIZERS VAN ROERMOND

DOOR

LUCIDIUS VERSCHUEREN O.F.M.

1941

DRUKKERIJ HENRI BERGMANS N.V. - TILBURG

BIBLIOTHEEK VAN HET
RUUSBROEC-GENOOTSCHAP

IMPRIMATUR:
1 Augustus 1940
Fr. Prudentius van Leusden O.F.M.
Min. Prov.

INLEIDING.

Ofschoon de bibliotheek der Kartuize van Roermond in omvang en belangrijkheid niet kan vergeleken worden met de bibliotheken der Duitse en Oostenrijkse Kartuizen, wier catalogi thans door P. Lehmann worden uitgegeven, meen ik toch geen overbodige arbeid te verrichten door deze catalogus te publiceren. Het betreft hier immers een der laat-middeleeuwse kloosterbibliotheken van ons vaderland met een rijke verzameling handschriften en incunabelen.

Het zij me echter vergund de geschiedenis van deze bibliotheek te beginnen bij zijn ondergang nl. de opheffing en confiscatie van het klooster onder keizer Joseph II van Oostenrijk, in wiens gebied Roermond toen lag. Over dat einde immers zijn we het beste ingelicht, wijl de documenten vrijwel volledig zijn bewaard gebleven in de Rijksarchieven van Brussel. Daar evenwel over deze episode van de kloostergeschiedenis in ons land nog weinig is gepubliceerd, meende ik gerechtigd te zijn die suppressie en alles wat er mee samenhangt enigszins breedvoeriger te mogen verhalen, dan voor deze studie strikt nodig zou zijn. De lezer moge me deze uitweiding ten goede houden.

Met behulp van de archivalia te Brussel en andere gegevens is het mogelijk de middeleeuwse bibliotheek te reconstruëren. In de tijd na 1540 biedt deze bibliotheek weinig, wat niet overal elders in de kloosters wordt gevonden. Hier past volkomen op, wat P. Bonaventura Kruitwagen eens schreef over een dergelijke verzameling: „Het overgrote deel der boeken bestaat uit bijbelegese, dogmatische en moraal-theologie, predikanten en ascetische werken, die op iedere theologische bibliotheek der 17e-18e eeuw te vinden zijn." Het is dus volkomen overbodig de titels af te drukken.

Het is wel zeker, dat ondanks de vele en niet zelden vergeefse nasporingen, veel mij is ontgaan. Men bedenke echter, dat de internationale verwickelingen sommige stukken volstrekt ontoegankelijk maakten en dat mijn woonplaats, ver van de grote bibliotheken, een handicap was voor het nazoeken der catalogi. Door deze laatste omstandigheid was het moeilijk de tegenwoordige bewaarplaats der handschriften op te sporen. Wanneer desondanks nog veel kon worden terecht gebracht, dan dank ik dit aan de hulpvaardigheid van velen, op wie ik nooit tevergeefs een beroep deed. Speciaal zij hier genoemd Mr. Scholtens te Beverwijk en Zr. G. Feugen te Nijmegen. Aan allen, die mij hoe dan ook geholpen hebben, zij hartelijk dank gezegd.

De redactie van het Historisch Tijdschrift was zo welwillend deze studie, ondanks haar onvolmaaktheden, in haar serie „Studies” op te nemen.

Megen, 8 September 1940.

JOSEPH II EN DE KLOOSTERS IN DE NEDERLANDEN.

Onder het bestuur van den keizer-koster vond het Kartuizerklooster van Roermond door suppressie zijn einde in 1783, nadat het meer dan vier eeuwen bijna zonder onderbreking een rustig bestaan had geleid.¹⁾

Het klooster werd gesticht in de eeuw, waarin de Kartuizerorde in de Nederlanden een ongekende bloei beleefde. Nadat de eerste Kartuize te Geertruidenberg was gesticht in 1331, volgde spoedig Monnikhuizen bij Arnhem in 1342 en daarna Bethleem te Roermond in 1376. De stichting was te danken aan Ridder Werner van Swalmen, die tot herinnering aan een pelgrimstocht naar het H. Land op zijn eigendom in De Steegh te Roermond een kapel en hospitaal bouwde. Bij akte van 25 Juli 1376 gaf hij deze gebouwen, vermeerderd met andere goederen, over aan de Orde der Kartuizers. Nog in hetzelfde jaar namen dezen onder leiding van Henric Egher van Calcar bezit van het nieuwe klooster²⁾.

¹⁾ Behalve van de te noemen archiefstukken maakte ik voor dit hoofdstuk dankbaar gebruik van J. Laenen, *Etude sur la suppression des couvents par l'empereur Joseph II dans les Pays-Bas Autrichiens et plus spécialement dans le Brabant (Annales de l'Académie Royale d'Archéologie de Belgique t. 56. 5e Serie, t. 7, 1905, p. 343-464)*; G. de Schepper, *Marie Thérèse et Joseph II. Leur politique à l'égard des maisons religieuses des Pays-Bas (Revue d'Histoire Ecclésiastique t. 35, 1939, p. 509-529)*.

²⁾ Een geschiedenis van het klooster, welke aan wetenschappelijke eisen voldoet, is nog niet verschenen. In zijn jonge jaren schreef J. Habets, *Het voormalig Kartuizers-klooster Bethleem te Roermond (Almanak voor het Arrondissement Roermond 1859 blz. 43*; hetzelfde artikel verscheen ook in *De Godsdienstvriend* dl. 83, 1859, blz. 170-181). Op Habets steunt geheel Welters, *Denys le Chartreux, sa vie et ses ouvrages (Publications... de Limbourg t. 19, 1882, p. 249-370)*; C. J. A. Meerdink, *Roermond in de Middeleeuwen*. (Proefschrift) Roermond 1909 blz. 55-56; *Gedenkboek ter gelegenheid van het zevenhonderdjarig bestaan van Roermond als Stad*. Roermond 1932 blz. 203-204. Een uitvoerige geschiedenis wordt voorbereid door Mr. Scholtens. Zie Addenda.